

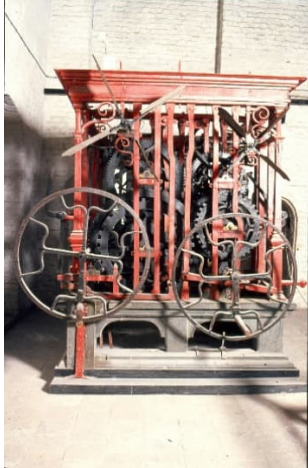
Johannes Berghuys – beroepsactiviteiten in Delft

Door dr. Laura J. Meilink-Hoedemaker

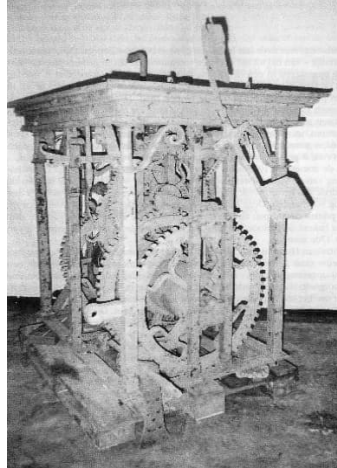
Uurwerken

Naast het bespelen van het orgel van de Nieuwe Kerk en van het klokkenspel op de toren van de Nieuwe Kerk behoorde ook het toezicht op de stads uur- en slagwerken tot de taak van Johannes Berghuys. Deze uurwerken bevonden zich op het Stadhuis, het Sint-Joristgasthuis, de Oude Kerk, de Rotterdamse Poort en de Nieuwe Kerk.

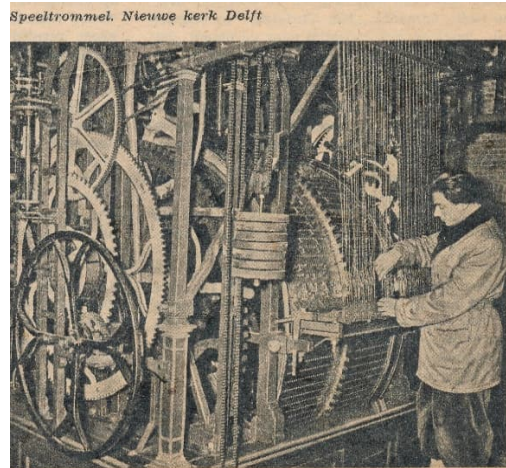
Enkele stadsuurwerken in Delft

Oude Kerk anno 1605

Stadhuis anno 1662

Nieuwe Kerk anno 1570

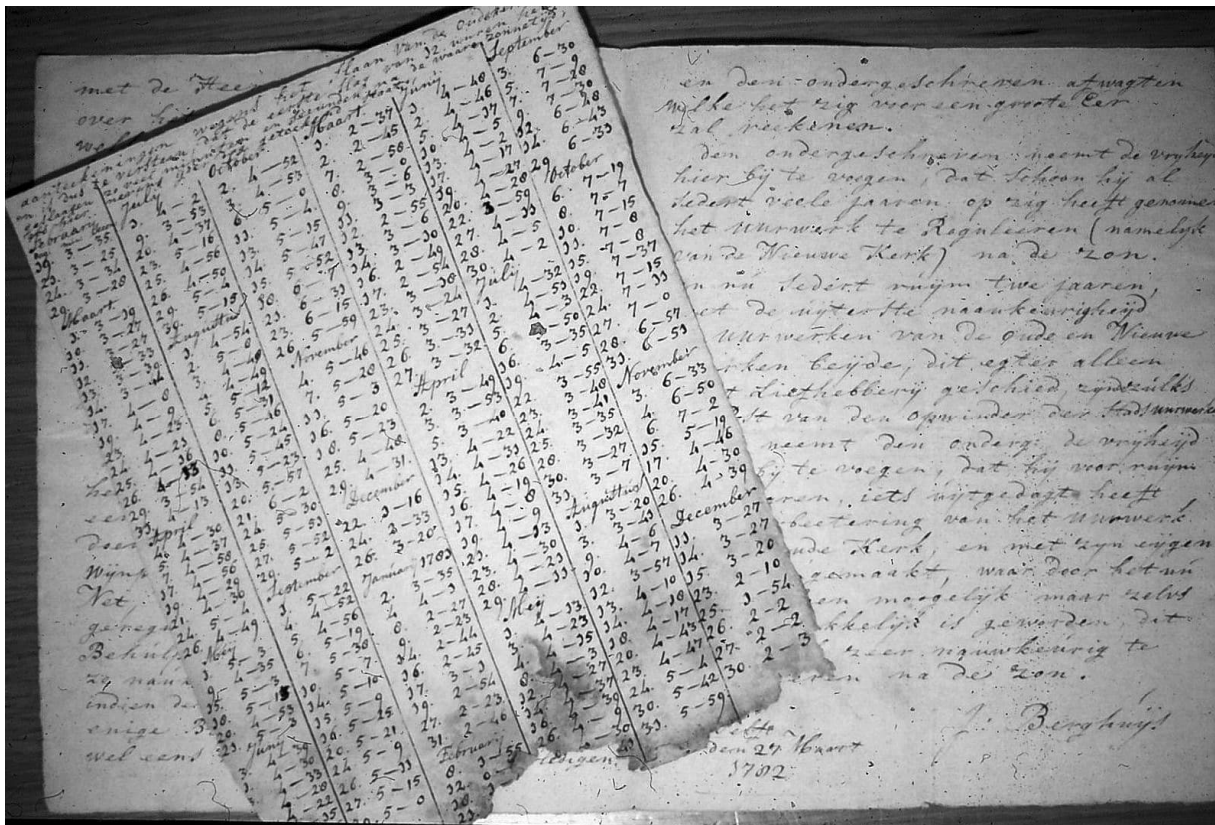
Johannes Berghuys beperkte zich niet tot het toezicht op het werk van de kloksteller, maar verrichtte zelf ook een deel van het werk, namelijk het gelijkstellen van de uurwerken van de Oude Kerk en de Nieuwe Kerk naar de zon. In het verleden waren het Stadhuis, de Oude Kerk en de Nieuwe Kerk hiertoe voorzien van een zonnewijzer.

Zonnewijzer op het Stadhuis van Delft

Veerschuit op Leiden

In 1782 rapporteerde Berghuys over de gang van het uurwerk van de Oude Kerk, waarin hij in 1780 een eigen vinding had toegepast, maar over de aard van die verbetering vermeldt het rapport niets. Berghuys stelde dit rapport op naar aanleiding van problemen inzake de vertrektijden van de veerschuiten op Leiden. Berghuys beweerde dat de moeilijkheden waren ontstaan doordat de uurwerken in Leiden niet zo nauwkeurig liepen als die in Delft. Ter illustratie van zijn bevindingen vermeldde hij zijn waarnemingen, waaruit het geringe verschil in kloktijd en zonnetijd over de periode februari 1780 tot februari 1782 moest blijken. Aangezien Berghuys geen lijst van tijdwaarnemingen in Leiden overlegt, mist zijn betoog de benodigde bewijskracht.

1782 Rapport van Johannes Berghuys over het uurwerk van de Oude Kerk – met een tabel als bijlage

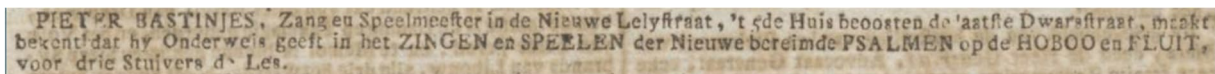
Lespraktijk

Van Berghuys' leerlingen zijn slechts enkele namen overgeleverd. Berghuys bezocht een aantal malen zijn oud-leerling Hugo Captein in Brielle. De Delftse organist Samuel van Graauwenhaan moet ook een leerling van Johannes Berghuys zijn geweest, aangezien hij, in 1768 solliciterend naar de functie van organist en klokkenist in Hoorn, daarbij mededeelde dat hij orgel, de klokken en een beetje de viool kon spelen. Het ligt voor de hand dat Johannes Berghuys zich met de muzikale vorming van zijn zoon en opvolger Frederik heeft beziggehouden.

Psalmen

Nadat de burgemeesters in hun vergadering van 29 november 1774 hadden besloten dat de nieuwe berijming van de psalmen en de gezangen met ingang van 1 januari 1775 in de kerken in te voeren, studeerden de organisten Jan en Michiel van Koetsveld en Johannes Berghuys, geheel uit eigen beweging, de nieuwe liederen met de gemeenteleden in. De drukbezochte dagelijkse oefeningen vonden beurtelings plaats in de Oude Kerk en in de Nieuwe Kerk. Uit waardering kenden de

burgemeesters in september 1775 de organisten en voorzangers hiervoor een beloning toe. Dergelijke acties speelden zich ook af in Amsterdam.

PIET'R BASTINJES, Zang en Speelmeeſter in de Nieuwe Lelyſtraat, 't de Huis beoosten de laſtſte Dwarsſtraat, maakt bekend dat hy Onderwijs geeft in het ZINGEN en SPEELEN der Nieuwe bereimde PSALMEN op de HOBOO en FLUIT, voor drie ſtuivers d' Les.

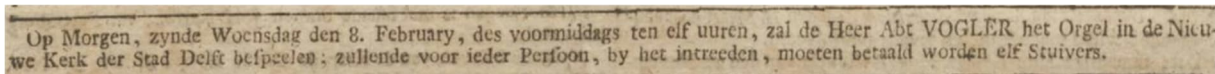
Amsterdamse Courant, 7 november 1775

www.delpher.nl

Concertmanager

De abbé Georg Joseph Vogler (1749-1814) gaf in de jaren 1785 tot 1790 in vele plaatsen orgelconcerten, die grote belangstelling en waardering genoten. Er ging een reclamecampagne aan vooraf en Vogler stelde een belangrijk deel van de opbrengst ter beschikking van plaatselijke liefdadige doeleinden. Ook Delft nam hij in zo'n concertreis op.

Johannes Berghuys regelde de praktische zaken rond Voglers optreden in de Nieuwe Kerk op 8 februari 1786, onder meer door het plaatsen van een advertentie in de Hollandsche Historische Courant van de dag ervoor.

Op Morgen, zynde Woensdag den 8. February, des voormiddags ten elf uren, zal de Heer Abt VOGLER het Orgel in de Nieuwe Kerk der Stad Delft beſpeelen: zultende voor ieder Perſoon, by het intreedē, moeten betaald worden elf ſtuivers.

Hollandsche Historische Courant 7 februari 1786

www.delpher.nl

De toegangsprijs voor het concert, dat 's morgens om elf uur begon, bedroeg 11 stuivers. De opbrengst was 185 gulden. Het concert werd dus door 336 betalende bezoekers bijgewoond. Vogler ontving een derde deel van de opbrengst. Het resterende bedrag werd na aftrek van de kosten van onder andere de advertentie (f 1,10) en de orgeltrapper (f 2,10), aan de kerkmeesters aangeboden.

Huisconcerten

Johannes Berghuys gaf wekelijks een concert op het huisorgel van burgemeester Kraeyvanger. Het orgel was gebouwd door Pieter van Assendelft. Voor deze concerten ontving Berghuys een toelage van de burgemeester.

Advieswerk

Johannes Berghuys trad meer dan eens op als adviseur bij bouw, onderhoud en gebruik van orgels, en klokken. Hieraan is een afzonderlijk document op deze website gewijd.

Verantwoording

Deze tekst is gebaseerd op blz 97 van mijn proefschrift *Luidklokken en speelklokken in Delft* Utrecht 1985. De eindnoten daarin verwijzen naar de respectieve bronnen in literatuur, kranten en archivalia.